



EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 12.10.2006
KOM(2006) 589 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS VADOVŲ TARYBAI
(NEFORMALUS SUSITIKIMAS LAHTYJE, SUOMIJOJE, 2006 m. spalio 20 d.)**

Naujovėms atvira, šiuolaikiška Europa

I. ĮŽANGA

Per palyginti trumpą laiką pasaulis tapo daug konkurencingesnis, nes vis daugiau šalių tapo pasaulio rinkos dalyvėmis. Praėjusiųjų metų spalio mėn. Hampton Court susitikę valstybių ir vyriausybių vadovai pripažino, kad, siekdama sėkmingai konkuruoti pasaulio ekonomikoje ir užtikrinti mūsų pragyvenimo lygiui palaikyti būtiną augimo greitį, Europa turi dėti daugiau pastangų savo kūrybinei energijai ir gebėjimams pajungti ir žinias paversti pasaulyje paklausiais aukštos kokybės produktais, paslaugomis ir naujais verslo modeliais. Atnaujintos Lisabonos strategijos ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui sėkmę lems pažanga naujovių srityje.

Europa didžiuojasi savo tradicija kurti sprendimus, pagerinusius žmonių gyvenimą visame pasaulyje: nuo sudėtingiausių, gyvybę gelbstinčių vaistų iki pažangiausių mobiliųjų nuotolinių ryšių. Naujovės yra atsakymas sprendžiant daugelį mums šiuo metu iškilusių uždavinių, pavyzdžiui, klimato kaitos, ligų nustatymo ir prevencijos, spūsčių, nesaugumo ir socialinės atskirties klausimus.

Komisija jau pateikė bendrą planą, skirtą skatinti naujoves Europoje, ir 10 punktų veiksmų planą¹, skirtą skatinti naujoves, kurias neseniai aptarė Konkurencingumo taryba. Šiame dokumente aptariamieji keli konkretūs Europos dimensijos klausimai, kurie, jeigu juos energingai parems valstybių ir vyriausybių vadovai, gali duoti labai didelės naudos (per palyginti trumpą laikotarpį).

II. EUROPOS DABARTINĖ PADĖTIS

Kalbant apie naujoves visos ES mastu, ES vis dar atsilieka nuo pagrindinių savo konkurentų, nors kai kurių valstybių narių ekonomika yra tarp pasaulio pažangiausiųjų. Kinija ir Indija, su kuriomis ilgą laiką lenktyniaudavome tradiciniuose, darbo jėgos reikalaujančiuose sektoriuose, dabar dideliais šuoliais žengia naujovių ir technologijų srityje. Ekonomikos reformų dėka šios ir kitos besivystančios ekonomikos šalys tampa rimtomis pasaulinėmis konkurentėmis daugelyje sparčiai augančių sektorių. Daugelis sparčiai augančios ekonomikos šalių laikosi strateginio požiūrio į naujoves, smarkiai investuodamos į savo aukštųjų technologijų infrastruktūrą ir rengdamos daug gabių, gerai išsilavinusių darbuotojų.

Europa ir jos valstybės narės gali didžiuotis savo turtu naujovių srityje. Tačiau mums taip pat būdingi ir įvairūs paradoksai, pavyzdžiui:

- Mes kuriame pažangius sprendimus, tačiau dažnai šių naujovių nepaverčiame naujais produktais, darbo vietomis ir patentais.
- Yra daug mažų, labai pažangių veiklą pradedančių įmonių, tačiau joms nelengva tapti didelėmis pasaulio mastu veikiančiomis sėkmingomis įmonėmis.
- Tam tikruose sektoriuose, pavyzdžiui, nuotolinių ryšių, informacijos ir ryšių technologijų (IRT) naujovių įsisavinimas reiškė reikšmingą našumo augimą, tačiau kituose, pavyzdžiui, finansinių paslaugų ir paskirstomosios prekybos sektoriuose, taip neatsitiko.

1 „Žinių taikymas praktikoje: įvairialypė ES naujovių strategija“, COM(2006) 502 galutinis, 2006 m. rugsėjo 13 d.

Yra daug varomųjų jėgų, kurios skatina naujoves:

Visų pirma, svarbu teikti aukštos kokybės švietimo paslaugas, kad mūsų piliečiai būtų pasirengę įveikti globalizacijos keliamus uždavinius. Jeigu įmonės negalės rasti pakankamai reikiamų išsilavinusių turinčių darbuotojų Europoje, jos ieškos kitų vietų investicijoms. Vidutinis ES suaugęs gyventojas yra gerokai mažiau išsimokslinęs, palyginti su kitų pramoninių šalių suaugusiais². Į aukštąjį mokslą mes taip pat investuojame gerokai mažiau nei daugelis mūsų konkurentų.

Anksčiau žmonių įgytų išsilavinusių pakakdavo dešimtmečius. Dabar žmonės turi reguliariai atnaujinti savo išsilavinimą, tačiau kol kas mūsų pastangos skatinant nenutrūkstamą mokymąsi ir perkvalifikavimo programas yra nepakankamos.

ES, kaip daugelis kitų pasaulio regionų, patirs didelių demografinių pokyčių senėjant pokario „kūdikių bumo“ kartai. Nuo dabar iki 2030 m. darbingo amžiaus gyventojų skaičius sumažės 6,8 %. Taip padidės kvalifikuotų darbuotojų trūkumas. Daugelyje valstybių narių jau dabar jaučiamas kvalifikuotų darbuotojų trūkumas, ypač mokslo tyrėjų, tikslųjų mokslų ir inžinerinių specialybių diplomuotų specialistų, kurie yra technologijų pažangos pagrindas.

Demografiniai pokyčiai Europai turės didelio masto pasekmių. Greičiau nei po 20 metų beveik pusė Europos gyventojų bus vyresni nei 50 metų, kai šiuo metu vienas iš trijų gyventojų yra vyresnis nei 50 metų. Mažesnis jaunų žmonių skaičius neišvengiamai turės poveikį visuomenės gebėjimui vykdyti reformas ir žengti pažangos keliu.

Tačiau turbūt didžiausias mūsų švietimo sistemoms keliamas uždavinys yra organizacinio pobūdžio. Europos švietimo sistema tebėra fragmentuota; universitetai nepakankamai bendradarbiauja tarpusavyje. JAV ir Japonijoje daugelis sėkmingų naujovių atsirado tarpusavyje glaudžiai bendradarbiaujant akademinėi ir verslo bendruomenėms. Į šį procesą Europa įsijungė gerokai pavėlavusi, todėl dabar jai tenka dėti daug pastangų norint pasivyti minėtąsias šalis.

Kita kliūtis, trukdanti didesnėms naujovėms – Europos investicijos į mokslinių tyrimų ir plėtros sritį yra daug mažesnės nei kitų pramoninių šalių. Jeigu bus įgyvendinti valstybių narių įsipareigojimai, tikimasi, kad iki 2010 m.³ Europos investicijos į mokslinių tyrimų ir plėtros sritį pasieks 2,6 % BVP, palyginti su dabartiniu 1,9 % lygiu. Norint šį tikslą pasiekti, reikės didelių tiek nacionalinių, tiek ES pastangų, ypač tam, kad Europa taptų patrauklesnė investicijoms į mokslinių tyrimų ir plėtros sritį. Europoje investicijų į mokslinius tyrimus trūksta daugiausia dėl gerokai mažesnių mokslinių tyrimų ir plėtros investicijų iš privačiojo sektoriaus, o tai savo ruožtu reiškia ne tokias palankias pagrindines sąlygas ir susirūpinimą pelningumu.

Galiausiai, daugelyje sričių vis dar tebėra kliūčių, stabdančių ekonomikos dinamiškumą. Daug įmonių susiduria su ribojamomis galimybėmis patekti į tam tikras rinkas, rizikos kapitalo trūkumu ir mūsų reglamentavimo sistemos trūkumais arba biurokratija – visa tai stabdo naujoves ir trukdo skleisti naujas idėjas. Be to, pasenusios struktūros ir papročiai trukdo lengvai prisitaikyti prie sparčių pokyčių.

² Pavyzdžiui, 2005 m. tik 22,8 % ES darbingo amžiaus gyventojų (25–64 m.) buvo mokęsi aukštojo mokslo įstaigose, palyginti su 39 % JAV ir 37 % Japonijoje (šaltiniai: Eurostat, OECD).

³ Bendras ES investicijų į mokslinių tyrimų ir plėtros sritį tikslas yra 3 % 2010 m. (iš kurių 2 % iš privačiojo sektoriaus, o 1 % – iš valstybinio sektoriaus).

III. RAKTAS EUROPOS NAUJOVIŲ POTENCIALUI ATVERTI

Nors technologijų naujovės yra svarbios, ne mažiau svarbios ir netechnologinės naujovės, pavyzdžiui, keičiami verslo modeliai, geresnis projektavimas ar veiklos procesai. Iš tikrųjų, norint iš technologijų pažangos gauti kuo didesnę naudą, paprastai reikia veiklos pokyčių.

Europos gebėjimus naujovių srityje labai padidintų veiksmas šiose srityse:

1) Įtvirtinti Europos pirmavimą būsimų strateginės reikšmės technologijų srityse

Šiandien Europai vis dar būdingas ribotų išteklių išsklaidymas⁴. Europos technologinės platformos (ETP) yra puiki priemonė siekiant didesnio bendradarbiavimo ir lemiamo svorio. Siekiant apibrėžti ir įgyvendinti ilgalaikių mokslinių tyrimų ir technologijų darbotvarkes, šios priemonės kartu suburia įvairiausių viešuosius ir privačiuosius suinteresuotuosius asmenis. Jomis bus iš pat pradžių sprendžiamos pagrindinių sąlygų problemos, kad rinkai būtų sėkmingai pateikiami mokslinių tyrimų ir plėtros rezultatai. Tvirtas nacionalinės ir regioninės valdžios institucijų įsipareigojimas padėti ETP įgyvendinti savo tikslus padidintų pastarųjų sėkmės perspektyvas.

Itin išaugo kai kurių ETP mastas ir užmojis, todėl siekiant jų pagrindinių uždavinių dabar reikia sukurti tvirtas valstybinio ir privačiojo sektorių partnerystes, t. y. sukurti ir pradėti diegti „Bendras technologijų iniciatyvas“ (BTI), dėl kurių būtų daugiau ir stabiliau įsipareigojama investuoti į mokslinius tyrimus ilgalaikiu laikotarpiu.

Perspektyvios sritys, kuriose numatyta diegti BTI:

- Vandenilio ir kuro elementai;
- Nanoelektronika;
- Naujoviški vaistai;
- Įterptosios skaičiavimo sistemos;
- Aeronautika ir oro transportas („Švarus dangus“);
- Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėsenos sistema (GMES).

Europos pramonė jau yra pasirengusi investuoti dideles pinigų sumas į šias iniciatyvas, jeigu jos investicijos yra suderintos su ES finansavimu (pagal 7-ąją bendrąją programą), papildant atskirų valstybių narių įnašais. Valstybinio ir privačiojo sektorių partnerysčių sukūrimas turint tvirtą ekonominę ir valdymo pagrindą yra tokia proga, kurios negalime praleisti, jeigu norime įtvirtinti Europos pirmavimą rytdienos technologijų srityje. Europos technologijos institutas galėtų dirbti remdamasis iniciatyvomis šiose ir kitose perspektyviose srityse.

Komisija įtrauks prioritetinių BTI diegimo gaires į savo Ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo pažangos ataskaitą, kuri turi būti parengta iki šių metų pabaigos.

2) Stipresnių ryšių tarp universitetų, tyrimo institucijų ir verslo bendruomenės suformavimas

Praeityje universitetai analizuodavo naują mokslo temą, o kai ji būdavo pakankamai išanalizuota, verslas galėdavo ją pasirinkti komerciniam pritaikymui. Per daug žinių išlieka už universitetų durų, o analizei pasirinktos naujos mokslo temos menkai susijusios su verslo

⁴ Naujovių politikos tendencijų dokumente išvardyta 1340 naujovių paramos schemų, naudojamų 28 šalyse.

poreikiais. Šis naujovių modelis pasenęs. Šiandien naujovės kuriamos žinių tinkluose, kurie, žiniomis dalydamiesi, jas kurdami ir kaupdami, naujas idėjas padeda sparčiai paversti produktais ir paslaugomis.

Toks universitetų, didelių ir mažų įmonių, mokslo ir žinių perdavimo institutų, investuotojų arba netgi naudotojų ir vartotojų asociacijų bendradarbiavimas geriausiai vyksta grupėse – apibrėžtose geografinėse teritorijose, nes jos suteikia galimybę esamiems suinteresuotiesiems asmenims bendrauti tiesiogiai, taip pat pritraukti naujų dalyvių. Iš tikrųjų yra tvirtų ir vis gausėjančių įrodymų, kad tokiose grupėse dalyvaujančios įmonės yra pažangiausios Europoje⁵. Todėl tokioms grupėms skirta politika tapo svarbiu valstybių narių naujovių strategijų elementu ir turėtų būti toliau skatinama.

Valstybės narės ir universitetai gali patys daug padaryti (ir jau daro) siekdami puoselėti glaudesnę bendradarbiavimą. Tačiau tikrai reikšmingą naudą galėsime pajusti tada, jeigu sugebėsime geriau išnaudoti visos ES sukauptas žinias ir gebėjimus. Pasiūlymas įkurti Europos technologijos institutą – tai pažangus glaudaus universitetų, tyrimo centrų ir verslo bendruomenės bendradarbiavimo modelis. Europos technologijos institutas bus reikšmingas indėlis didinant valstybių narių konkurencingumo pagrindą, įtraukiant partnerių organizacijas į integruotų naujovių, tiriamąją ir švietimo veiklą laikantis aukščiausių tarptautinių standartų. Europos technologijos institutas padės sutelkti Europos išteklius, panaudoti privačiojo sektoriaus finansavimą naujausių sričių tyrimams, pritraukti geriausius tyrėjus iš viso pasaulio; skatinti naujoves kuriančių MVĮ pasiektų rezultatų diegimą – taip šis institutas taptų Europos gebėjimo dirbti kartu ir kurti pažangius sprendimus simboliu.

3) Gerinti pagrindines sąlygas

Sėkmingas žinių pritaikymas komerciniams tikslams nėra vien tik laimės dalykas. Nepakanka vien tik investavimo į mokslinių tyrimų ir plėtros veiklą. Yra nemažai bendrųjų ir tam tikriems sektoriams būdingų pagrindinių sąlygų, kurioms esant reikšmingai pagerėja naujovėms reikiama aplinka ir galimybės pasiekti komercinio atlygio. Nustačiusi bendrą mokslinių tyrimų ir plėtros investicijų lygį, Europa turi sutelkti dėmesį, kad maksimaliai pasinaudotų šiomis investicijomis, sukurdamą teisingas pagrindines sąlygas.

Bendros pagrindinės sąlygos

Tikrai integruota bendroji rinka

Būtina sąlyga siekiant daugiau naujovių – veiksminga konkurencija ir visiškai veikianti bendroji rinka, užtikrinanti pakankamą mastą, padedantį didelėms įmonėms ir daugeliui mažų ir vidutinių įmonių konkuruoti pasauliniu mastu.

Finansavimo naujovės

Labai svarbu, kad gerų idėjų turintys asmenys galėtų gauti finansavimą savo idėjoms įgyvendinti. Tai niekada nebuvo lengva, tačiau pastaraisiais metais tapo dar sunkiau gauti finansavimą pradiniais veiklos etapais. Rizikos kapitalo fondai vis mažiau linkę daryti labai mažos apimties investicijas. Dėl to susidarė vadinamasis „kapitalo trūkumas“. Dėl pastarojo daugelis perspektyvių idėjų taip ir neįgyvendinamos. Dėl šių priežasčių per daug sparčiai augančių MVĮ reikiamo kapitalo turi ieškoti kitur (pvz., Amerikoje).

⁵ Žr. „Innobarometer 2006“ interneto tinklalapyje adresu www.europa-innova.org.

Deja, nėra stebuklingų šios problemos sprendimo būdų. Kai kurios valstybės narės siūlo mokesčių lengvatų vadinamiesiems „verslo angelams“, pasiryžusiems investuoti į mažas veiklą pradedančias įmones, kurioms būdinga didelė rizika. Reikėtų skatinti keitimąsi geraja praktika ir tirti kitus valstybinės politikos metodus, kurie galėtų padėti spręsti šią problemą.

Intelektinės nuosavybės politika XXI-ame amžiuje

Kai idėja yra subrandinta, būtina, kad jos savininkas galėtų teisiniu būdu užsitikrinti teisę į jos naudojimą. Paprastai intelektinės nuosavybės teisės yra pagrindinis daugelio įmonių turtas ir jų konkurencinio pranašumo šaltinis.

Nors gali būti daug skirtingų požiūrių dėl veiksmingiausios sistemos sandaros, dauguma sutinka, kad dabartinė Europos pramoninės ir intelektinės nuosavybės teisių sistema nesugebėjo žengti koja kojon su greita (bendrosios) rinkos integracija, sparčiais technologijų pokyčiais ir besikeičiančiais verslo metodais.

Europai būtinai reikia aiškos ir nuoseklios intelektinės nuosavybės teisių apsaugos teisinės sistemos, kuri atitiktų XXI-ojo amžiaus tikslus ir šiuos principus:

- **aukštos kokybės:** intelektinės nuosavybės teisės turėtų būti pagrįstos griežtais naujoviškumo ir išradingumo standartais. Žemos kokybės patentų sistema yra teisinio netikrumo, bylinėjimosi bei ginčų šaltinis;
- **įperkamumo:** įperkamos patentų procedūros, kurios pagrįstos kainos bei kokybės ir teisinio tikrumo pusiausvyra, yra prioritetas, ypač MVĮ.
- **konvergencijos:** vienodas įstatymų aiškinimas ir suvienodintos teismo procedūros padidina teisinį tikrumą ir žymiai sumažina išlaidas;
- **pusiausvyros:** tarp atlygio už vertingus kūrinius ir užtikrinimo, kad dinamiškoje Europos žinių visuomenėje idėjos gali laisvai judėti.

Svarbiausias žingsnis – ekonomiško Europos patento priėmimas. Iki tol, siekdamas pašalinti dideles kliūtis naujovėms, valstybės narės ir Komisija turėtų kartu gerinti bylinėjimosi galimybes pasitelkus Bendrijos priemonę ir taip padaryti esamą patentų sistemą efektyvesnę. Europos Vadovų Taryba turėtų pažymėti, kad išeitis iš aklavietės šioje srityje yra didžiausias prioritetas, o Tarybos ir Komisijos uždavinys – per jos nustatytą laikotarpį pateikti sprendimus. Be to, Komisija jau pradėjo išsamią, plačios apimties intelektinės nuosavybės teisių politikos sritys peržiūrą ir iki 2007 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos pasiūlys konkrečių žingsnių šiuolaikiškos ir finansiškai prieinamos sistemos link.

Greitesnis atvirų ir tarpusavyje susijusių standartų nustatymas

Kai idėją galima paversti komerciniu produktu, svarbu nustatyti Europos standartą: taip garantuojamas produkto pateikimas rinkai ir sklandus darbas su kitomis technologijomis.

Standartai gali lemti naujų technologijų sėkmę arba žlugimą. Jeigu nebūtų buvę bendro globaliosios judriųjų ryšių sistemos (GSM) standarto, dėl kurio buvo susitarta 1987 m. ir kurio ištakos – ES finansuojama mokslinių tyrimų ir plėtros veikla, Europa nebūtų pasiekusi savo pirmaujančios pozicijos mobiliųjų ryšių srityje.

Tačiau greitai kintant rinkoms, kaip antai aukštųjų technologijų produktų, mūsų standartų nustatymo procesas pasidarė per lėtas, ir vis dažniau standartus nustato *ad hoc* institucijos už Europos ribų, kur Europos įmonės teturi ribotą įtaką. Reaguodamos į tokią situaciją, standartizavimo institucijos nustatė naujus, laisvesnius darbo metodus, kurie leidžia greičiau pasiekti susitarimus, tačiau dėl to (kaip neseniai nutiko su mobiliosios televizijos standartais) buvo nustatyti įvairūs, tarpusavyje nesusiję standartai. Tokiomis sąlygomis negali vystytis bendroji rinka, o įrenginių gamintojai, paslaugų teikėjai ir įrenginių bei paslaugų naudotojai patiria išlaidų.

Negalima leisti, kad tokia padėtis tęstųsi. Komisija skubiai tarsis su pramonės atstovais ir teiks pasiūlymus, leisiančius užtikrinti, jog standartai būtų kuriami pakankamai greitai, kad būtų galima susitvarkyti su trumpais naujovių ciklais, tuo pačiu užtikrinant tų standartų tarpusavio sąveiką.

Sektoriams būdingos sąlygos

Nors bendrųjų pagrindinių sąlygų gerinimas padės įmonėms kurti pažangius sprendimus, visuotinė sėkmė taip pat priklauso nuo tinkamų sąlygų sukūrimo konkrečiuose sektoriuose.

Dabartinė bevielių technologijų tendencija įgaus pagreitį. Nesant visos Europos bendro požiūrio į spektro valdymą, šių technologijų plėtra strigs. Kalbant apie kitą perspektyvią technologiją – atsinaujinančių kūrą, reikės ieškoti sprendimų, siekiant pašalinti infrastruktūros ir paskirstymo apribojimus. Tai yra pavyzdžiai, kur teisingi valstybinės politikos sprendimai gali Europai užtikrinti pirmaujančias pradžios pozicijas.

Kitose srityse, kaip antai išteklių veiksmingumo ir ekologinių naujovių, vyriausybių vaidmuo – užtikrinti teisinį nuspėjamumą, kad įmonės galėtų planuoti savo investicijas. Jos gali būti pavyzdžiu užtikrinamos, kad jų valstybinių įstaigų pastatai atitiktų aukščiausius standartus. Užuoat pirkusios standartinius masinės gamybos produktus, jos gali sumaniai pasinaudoti savo dideliais viešųjų pirkimų biudžetais reikalaujamos pažangių sprendimų. Taip jos gali sukurti poreikį kurti, pavyzdžiui, veiksmingiau energiją naudojančius autobusus arba labai sumanias atliekų tvarkymo sistemas.

Sveikatos apsaugos ir švietimo sektoriuose, kur pati vyriausybė yra labai svarbus dalyvis, yra pakankamai vietos pasinaudoti jos finansavimo arba organizacinėmis privilegijomis siekiant skatinti pažangius sprendimus, didinančius paslaugų kokybę ir veiksmingumą. Apskritai kalbant, vyriausybės gali daryti teigiamą įtaką naujovėms, atnaujinamos savo viešojo administravimo struktūrą, ypač taikydamos elektroninės vyriausybės sprendimus.

Įgyvendindama savo iniciatyvą remti pirmaujančių rinkų atsiradimą, Komisija atliks visų sektorių analizę, kiekvieną jų analizuodama atskirai, pasiremdama išorės ekspertais, pasirinkdama sritis, kuriose gali atsirasti paklausa naujiems naujoviškiems produktams ir paslaugoms. Šioje analizėje bus nustatytos kliūtys, kurias reikia pašalinti, ir bus vertinama, kaip geriausiai panaudoti valstybinės politikos priemonės, kad perspektyvūs sprendimai tiek naujausiuose, tiek daugiau tradiciniuose sektoriuose prasiskverbtų kelią į rinką ir taptų pasaulinės sėkmės pavyzdžiais.

IV. IŠVADA

Yra daug naujovių skatinimo aspektų. Kai kurių šalių ar regionų sėkmę kuriant tikrai naujovėms palankią aplinką didele dalimi lėmė sąmoningi politikos sprendimai suteikti naujovių plėtrai strateginę reikšmę, nukreipiant politikos kryptis į pagrindines sąlygas ir užtikrinant, kad tokios politikos įgyvendinimas būtų aukščiausios politinės svarbos klausimas.

Neformalus Europos Tarybos susitikimas Lahtyje Europos vadovams suteikia galimybę nubrėžti aiškias gaires konkrečiose srityse, kurios gali paskatinti naujoves Europoje, taip prisidedant prie atnaujintos Lisabonos strategijos ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui nustatytų tikslų. Visai nebūtina kurti naujų struktūrų. Siekiant užtikrinti sparčią šių priemonių pažangą, ji turėtų būti stebima atsižvelgiant į Lisabonos strategiją ir analizuojama pavasarių vyksiančiuose Europos Tarybos susitikimuose.